

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในหัวข้อเรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการยามอนุรักษ์โลกวาดด้วยมือโดยคนพิการของโครงการยามอนุรักษ์โลกวาดด้วยมือ โดยคนพิการของมูลนิธิสถานฝึกคนพิเศษ ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ในการศึกษา รวมทั้งได้ศึกษารายงานการวิจัย ตลอดจนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านราย

โดยทั่วไปแล้วงานโครงการมักจะเริ่มต้นจากปัญหา (Problems) หรือความต้องการ (Needs) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมๆกัน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วสภาพปัญหานั้นจะหมดสิ้นไปหรือเบาบางลงไปตามเป้าหมายของโครงการที่ระบุไว้ (ดิเรก ศรีสุโข, 2537)

การพิจารณาว่า สิ่งใดควรจะได้รับผลการประเมินผลนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ประเมินผลของแต่ละโครงการซึ่งย่อมแตกต่างกันไป และถ้าจะพิจารณากันโดยทั่วไปแล้ว อาจจำแนกได้เป็นส่วนใหญ่ๆ ดังนี้คือ (ดิเรก ศรีสุโข, 2537)

1) ประเมินผลตามเป้าหมายของโครงการ (Project purpose) ส่วนนี้อาจจะประเมินเปรียบเทียบระหว่างสภาพการณ์ก่อนจะเริ่มโครงการกับสภาพการณ์หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว หรือประเมินเปรียบเทียบเป็นระยะเวลาไป

2) ประเมินผลการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในแผนการประเมินผลส่วนนี้อาจเรียกง่ายๆว่าเป็นส่วน Process ก็คงพออนุโลมได้ สิ่งที่จะประเมินนั้นแทบจะต้องกล่าวว่าเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นส่วนสำคัญของโครงการซึ่งระบุไว้ในแผน

Stufflebeam และคณะ (อ้างถึงในสมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆ ที่มีอยู่

Stufflebeam และคณะ (อ้างถึงใน เขาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี, 2549) ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือดำเนินการโครงการใด ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล รวมทั้งเพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหา ตลอดจนการพิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการ

2) การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยีและแผนของการดำเนินงาน

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อ

(1) หาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ เพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้นๆ

(2) หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อการพัฒนางานต่าง ๆ

(3) บันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

การจัดประเภทของการประเมินดังกล่าว แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” (เขาวดี ราชชัยกุล วิทยุ ศรี, 2549)

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดการประเมินผลของดิเรก ศรีสุโข คือ การประเมินผลตามเป้าหมายของโครงการในด้านรายได้และขวัญและกำลังใจ และแนวคิดของ Stufflebeam และคณะ คือ การประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ

แนวคิดเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านขวัญและกำลังใจในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกใช้แนวคิดเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจดังต่อไปนี้

ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความกระตือรือร้น ความหวัง ความกล้า ความเชื่อมั่นและในทางตรงกันข้าม คนที่ปราศจากขวัญและกำลังใจจะแสดงออกในรูปของความเฉื่อยชา ความเฉยเมย ความหวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่น ขวัญจึงเป็นความรู้สึกของ

บุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อม คนที่มีขวัญจึงสังเกตได้จากความกระตือรือร้นในการทำงาน เต็มใจที่จะทำตามกฎข้อบังคับของหน่วยงาน พยายามปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายและอื่น ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีผลดีต่อบริษัท ขวัญไม่ดีพบจากความท้อแท้ เบื่อหน่าย ขาดความเต็มใจที่จะทำงาน ขาดงาน ไม่อยากรับผิดชอบงาน บุคคลที่มีขวัญดีจะมีพฤติกรรมต่อไปนี้ มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมทำงาน เพื่อให้จุดมุ่งหมายขององค์กรบรรลุผล มีความผูกพันต่อองค์กร มีความพึงพอใจต่องานและสิ่งที่ได้รับจากการทำงาน อยู่ในระเบียบวินัยและเต็มใจที่จะทำตามกฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป มีแรงจูงใจและความสนใจในงานอย่างมาก มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การวัดเกี่ยวกับขวัญสามารถทำได้โดยการวัดแบบออบเจกทีฟ (Objective Measurement) โดยการใช้แบบสอบถามซึ่งวัดเกี่ยวกับเจตคติเป็นแบบวัดในเชิงปริมาณ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544)

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพอใจงาน คือ ความรู้สึกที่ดีโดยส่วนรวมของคนต่องานของพวกเขา เมื่อเราพูดว่าคนมีความพอใจในงานสูง โดยทั่วไปเราจะหมายความว่าคนชอบและให้คุณค่ากับงานของพวกเขาสูง และมีความรู้สึกที่ดีต่องานของพวกเขา

มีปัจจัยอยู่หลายอย่างที่ทำให้คนมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่องานของพวกเขา ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความพอใจงานจะมีอยู่ 6 ปัจจัยคือ 1) ผลตอบแทน 2) ลักษณะงาน 3) การเลื่อนตำแหน่ง 4) การบังคับบัญชา 5) กลุ่มงาน และ 6) สภาพแวดล้อมของงาน โดยทั่วไปเราจะเห็นได้ว่าผลตอบแทนและแหล่งที่มาของงานจะเป็นแหล่งที่มาของความพอใจงานสำคัญที่สุด การเลื่อนตำแหน่งและการบังคับบัญชาจะเป็นแหล่งที่มาของความพอใจงานสำคัญรองลงมา และกลุ่มงานและสภาพแวดล้อมของงานจะมีความสำคัญน้อยที่สุด (สมยศ นาวิการ, 2544)

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านความพึงพอใจในครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกคนพิการต่อกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการฯ ซึ่งกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ ยามอนุรักษ์โลกวาดด้วยมือ โดยคนพิการฯ มีดังนี้

1) การจัดการอบรมความรู้เรื่องการวาดภาพ โดยจัดให้มีผู้ที่มีความรู้ในด้านศิลปะและการวาดภาพมาให้ความรู้ในการวาดภาพและการใช้อุปกรณ์อย่างถูกต้อง โดยการฝึกฝนในการวาดภาพนั้น สมาชิกฝึกการวาดภาพจากภาพถ่ายอย่างและจากจินตนาการ

2) การผลิตย้อม วัสดุดิบที่ใช้ผลิตเป็นผ้าฝ้ายลายสอง สีครามตัดเย็บ โดยกลุ่มแม่บ้านอ.เชียงดาว

3) การพิมพ์สีย้อม ข้อความที่ใช้พิมพ์ลงบนย้อมได้แก่ข้อมูลนิรโทษและสัญลักษณ์ของมูลนิธิฯ เพื่อสื่อความหมายว่าเป็น โครงการย้อมอนุรักษ์โลก วาด โดยคนพิการ ของมูลนิธิสถานฝึกคนพิเศษ

4) การวาดย้อม หลังจากได้ย้อมผ้าที่พิมพ์สีข้อความและสัญลักษณ์ของมูลนิธิฯแล้วก็จะจัดให้สมาชิกวาดย้อมซึ่งอาจจะเป็นการวาดภาพตามตัวอย่างภาพที่มีให้และจากจินตนาการของสมาชิก

5) การจ่ายค่าตอบแทน อัตราการจ่ายค่าตอบแทนให้เป็นรายชิ้น แล้วแต่ขนาดของย้อม ย้อมที่จำหน่ายราคาตั้งแต่ 89 บาทขึ้นไป จะได้ค่าตอบแทนใบละ 20 บาท ขนาด 59 บาท ได้ใบละ 10 บาท และแบบกระเป๋าซิปป ได้ใบละ 5 บาท ในช่วงแรกมูลนิธิฯกำหนดการจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายสัปดาห์ โดยรวมจำนวนชิ้นทั้งหมดที่วาดได้ในสัปดาห์นั้นๆ ทั้งนี้สมาชิกไม่มีค่าใช้จ่ายอื่นใด ต่อมาในปี 2552 มูลนิธิฯเปลี่ยนการจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายวันเนื่องจากสมาชิกบางคนไม่ได้มาทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและเพื่อให้สมาชิกได้รับค่าตอบแทนไว้อีกจ่ายเร็วขึ้น



เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุปรีดา คงธรรม (2522) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษา ปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคของคนพิการที่รับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ พระประแดง กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย พบการศึกษานี้มุ่งเพื่อทราบปัญหา ความต้องการ และข้อขัดข้องต่างๆทั้งในแง่ของคนพิการที่ได้รับการฝึกอาชีพจากศูนย์ และในแง่ของการบริหารงานของศูนย์เพื่อเป็นแนวทางในการ

ปรับปรุงบริการสงเคราะห์คนพิการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า คนพิการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพ และบริการของศูนย์ฯ ที่สำคัญ ดังนี้ คนพิการร้อยละ 40.43 เห็นว่าสภาพแวดล้อมที่พักอาศัยและกฎระเบียบข้อบังคับของศูนย์ฯดีอยู่แล้ว คนพิการร้อยละ 80.10 พอใจต่อวิชาชีพที่ได้รับการฝึก ร้อยละ 80.85 พอใจต่อครูผู้ฝึก คนพิการร้อยละ 42.55 พอใจต่อสถานที่ คนพิการร้อยละ 48.94 ไม่พอใจต่อวัสดุอุปกรณ์

สุพรรณรัตน์ นันทไพโรจน์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของคนพิการต่อการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ภายหลังจากฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณี ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม พบว่า ภายหลังจากฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิตทางด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับมาก พบว่า การรวมกลุ่มกับคนพิการเหมือนกัน ได้ช่วยเหลือเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันในระดับมาก คนพิการรู้สึกมั่นใจในการดำรงชีวิตมากขึ้นในระดับมาก คนพิการต้องการให้ครอบครัวและสังคมยอมรับในความสามารถในระดับมาก ทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิตด้านรายได้ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับมาก พบว่า คนพิการเห็นว่ารายได้ที่จะได้รับจากการประกอบอาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทักษะของคนพิการต่อวิธีการสนับสนุนของศูนย์ฯที่จะเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในชีวิตด้านอาชีพโดยรวมในระดับปานกลาง โดย คนพิการมีความมั่นใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพคนพิการ/ปกติจะทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพในระดับปานกลาง

ประวัติและการดำเนินงานของมูลนิธิสถานฝึกคนพิเศษ (2552)

มูลนิธิสถานฝึกคนพิเศษก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2549 โดยนางสาวจิน ชัยชาวุฒิ ประธานมูลนิธิ มีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส แต่ต่อมาประธานมูลนิธิเห็นว่ามีคนพิการเป็นจำนวนมากที่ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ที่ต้องการความช่วยเหลือ จึงได้จัดตั้งชมรมคนพิการเชียงดาวขึ้น

กิจกรรมของมูลนิธิฯแก่เด็กด้อยโอกาส ได้แก่ มอบทุนการศึกษาแก่ด้อยโอกาสใน อ.เชียงดาว สร้างห้องคอมพิวเตอร์และจัดอบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์แก่เยาวชนที่สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน จ.เชียงใหม่

กิจกรรมของมูลนิธิฯแก่คนพิการ ได้แก่ จัดตั้งชมรมคนพิการเชียงดาว สร้างห้องกายภาพบำบัด และส่งเสริมให้สมาชิกทำกายภาพบำบัด ประสานงานกับอนามัยและโรงพยาบาลเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านความเจ็บป่วยและการเดินทางแก่สมาชิก ส่งสมาชิกไปฝึกอาชีพที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

ให้ความช่วยเหลือเด็กพิเศษในด้านการเดินทางไปโรงพยาบาลและศูนย์ฟื้นฟูเพื่อบำบัดรักษา จัดหาผ้าอ้อมสำเร็จรูป นมผง และค่าพี่เลี้ยงแก่เด็กพิเศษ จัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับคนพิการแก่สมาชิก จัดทำโครงการยามอนุรักษ์โลกโดยคนพิการ

ชมรมคนพิการเชียงดาว ก่อตั้งขึ้นเมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการใน อ.เชียงดาว ในด้านการฟื้นฟูและการบำบัดทางกาย ส่งเสริมการศึกษาแก่สมาชิก และฝึกอาชีพแก่สมาชิก เช่น การเย็บผ้า การวาดภาพ การนวดไทย ชมรมคนพิการเชียงดาวมีสมาชิกคนพิการทั้งหมด ประมาณ 110 คน แต่มีสมาชิกเพียงประมาณ 30 คน ที่มาทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การทำกายภาพบำบัด การฝึกอาชีพ และการวาดลาย และสมาชิกอีก 11 คนนั้นมูลนิธิฯส่งไปฝึกอาชีพที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

แหล่งที่มาของรายได้ของมูลนิธิฯมาจาก เงินบริจาคจากโรงเรียนนวดไทยเชียงใหม่ เงินบริจาค ค่ายามอนุรักษ์โลก เงินบริจาคจากบริษัทและบุคคลทั่วไป และกล่องรับบริจาคตามสถานที่ต่างๆ

การใช้จ่ายสนับสนุนกิจกรรม ได้แก่ โครงการยามอนุรักษ์โลกโดยคนพิการ กิจกรรมกายภาพบำบัดของสมาชิก การศึกษาของเด็กพิเศษ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าพี่เลี้ยง สนับสนุนผ้าอ้อมสำเร็จรูป นมผง ค่าเดินทางสำหรับเด็กพิเศษเข้ารับการฟื้นฟูและบำบัดรักษา อุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการ เช่น ไม้เท้า รถเข็น ค่าครองชีพสำหรับสมาชิกที่ไม่สามารถทำงานได้และได้รับความช่วยเหลือจากทางกรมไม่เพียงพอ

ปัญหาต่างๆในการดำเนินงานของมูลนิธิ ได้แก่ ความลำบากในการประสานงานระหว่างสมาชิกคนพิการเพื่อไปรับการรักษาอย่างต่อเนื่องกับหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากกระยะทาง การสื่อสาร และขั้นตอนของทางการ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองบางรายในการนำเด็กพิเศษเข้ามารับรักษาฟื้นฟู เนื่องจากขาดความรู้ สถานที่ในการสนับสนุนวงจำหน่ายยามอนุรักษ์โลกฯมีจำนวนไม่มากนัก สังกมยังไม่รับรู้การทำงานของมูลนิธิฯ เรื่องยามอนุรักษ์โลกเท่าที่ควร จึงขาดการสนับสนุนด้านการส่งยาม ซึ่งอาจทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในอนาคต เนื่องจากมูลนิธิฯรับเด็กพิเศษเข้ามาให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเกือบ 100 คน ภายในช่วงเวลาปี 2552 ขาดบุคลากรในการดำเนินงานของมูลนิธิฯเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างสมบูรณ์